

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi.

Suomen kilpailukyvyn, työllisyyden ja talouden kannalta on tarpeen laatia kokonaiskuva koulutus- ja osaamisjärjestelmän edellyttämistä muutostarpeista. Selonteko on tavoitteiltaan hyvä ja tarpeellinen ja siinä on hyvin esitetty koulutukseen ja tutkimukseen vaikuttavat tekijät, joita ovat erityisesti väestökehitys, teknologian kehitys ja ilmastonmuutos. Selonteon laadintaan olisi jo aiemmin voinut ottaa mukaan yritys-elämän toimijoita, jolloin lopputuloksessa olisi huomioitu nyt tehtyä enemmän myös muun kuin vi-rallisen koulutus- ja osaamisjärjestelmän tarpeita, näkemyksiä ja ehdotuksia. Toimintaympäristön muutosten takia tarvitaan muutoksia myös toimintatavoissa ja resurssien kohdentamisessa. On pystyttävä varautumaan myös täysin ennakoimattomiin muutoksiin. Pk-yritykset voivat innovatiivisina ja ketterinä toimijoina tarjota uudenlaisia ratkaisuja uusille aloille, mutta vastavuoroisesti yritykset tarvitsevat tuoreinta osaamista ja vahvaa tukea TKI-työhönsä. Tarvitaan ekosysteemimäistä yhteistyötä eri koulutusasteiden ja eri toimijoiden välille.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Visio on kokonaisuutena hyvä ja haastava, mutta painottuu yksilöiden osaamisen kehittämiseen, perinteiseen koulutusjärjestelmään ja sen nykyisten toimijoiden vakiintuneisiin rooleihin. Yritysten osaamisen kehittämisen tarpeet, yrittäjyyskasvatuksen merkitys kaikilla koulutusasteilla ja opettajankoulutuksen kehittäminen jäävät vähemmälle huomiolle. Koulutuksen saatavuus ja laatu on varmistettava joka puolella Suomea. Tarvitaan uudenlaisia koulutuksen saavutettavuuden muotoja, järjestämisen tapoja, eri toimijoiden ja koulutusasteiden yhteistyötä sekä kokonaan uusia toimijoita.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Lähivuosina väestökehitys on hyvin erilaista eri alueilla. Niilläkin alueilla, joissa syntyvyys vähenee ja nuorten ikäluokat pienenevät voimakkaasti, on turvattava laadukas varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus. Yksityisten palveluntuottajien rooli olisi nostettava paremmin esille, koska heitä tarvitaan jatkossakin julkisten toimijoiden rinnalle monipuolistamaan ja täydentämään tarjontaa. Yrittäjyyskasvatusta tarvitaan kaikilla koulutusasteilla ja sen voi aloittaa jo varhaiskasvatuksessa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteistyön lisääminen on tärkeä ja kannatettava tavoite. On kuitenkin tärkeää säilyttää molempien koulutusmuotojen vahva rooli. Yhteistyö voi olla esimerkiksi yhteisten oppimisympäristöjen, opettajien ja opetuskokonaisuuksien hyödyntämistä. Myös järjestäjä voi olla sama.

Ammatillisen koulutuksen vetovoimaa on edelleen parannettava, jotta eri aloille hakeutuu riittävästi opiskelijoita ja ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus turvataan ikäluokkien pientyessä. On edelleen kehitettävä myös ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksia vahvistavia opintoja, jotta nuoret peruskoulun päättövaiheessa pitäisivät ammatillista koulutusta samanarvoisena vaihtoehtona lukion kanssa. Yleissivistävien sisältöjen vahvistaminen ei saa kuitenkaan johtaa ammatillisten aineiden opetusmäärien vähentämiseen. Opiskelijoille on taattava opintojen aikana mahdollisuus suuntautua enemmän joko jatko-opintoja painottaviin kokonaisuuksiin tai ammattiosaamista vahvistaviin opintoihin yksilöllisesti ja joustavasti. Tämä edellyttää myös riittävän opinto-ohjauksen varmistamista. Opiskelijan yksilölliset valinnat eivät saa johtaa siihen, että ne myöhemmin haittaisivat hänen mahdollisuuksiaan jatkaa opintoja korkea-asteella.

Koulutuksen järjestäjiä kannustetaan muodostamaan nykyistä laajempia kokonaisuuksia. Tämä luo sekä mahdollisuuksia että uhkia. Mahdollisuuksia ovat mm. synergiaetujen hyödyntäminen, taloudellisuus ja laajempi palveluvalikoima. Uhkia voivat olla tehottomuus, byrokraattisuus ja pienten, erityisalojen osaamista tarjoavien koulutusyksiköiden lakkauttaminen. Tällä voi olla vaikutuksia yritysten sijoittumiseen paikkakunnille ja sitä kautta alueen elinvoimaan. On tarpeen myös miettiä, miten mahdollistetaan omalla kotipaikkakunnalla opiskelu niillä aloilla, joita ei sen alueen koulutuksen järjestäjä toteuta. Kaikki nuoret eivät ole valmiita muuttamaan opiskelupaikan perässä ja tämä saattaa johtaa opiskelijan sosiaalisiin ongelmiin opiskeluaikana. Järjestäjäverkon harventuessa kehittämisen painopistettä on suunnattava entistä enemmän työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja digitalisaation kehittämiseen. Lähiopetusta ja ohjausta on kuitenkin oltava tarjolla riittävästi. Osaavan henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi ja kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi koulutuksen saatavuus on varmistettava eri puolilla maata erilaisilla järjestämismuodoilla ja toteutustavoilla. Digitalisaatiota ja yritysten ja oppilaitosten yhteisiä oppimisympäristöjä on edelleen kehitettävä. Työelämässä järjestettävän koulutuksen ja yritysten ja oppilaitosten yhteisten oppimisympäristöjen kehittämiseen on panostettava voimakkaasti jo nyt. Yhteistyö poikii lisää yhteistyötä ja uudenlaisia toimintamalleja.

Suurten monialaisten ja usein julkisten koulutuksen järjestäjien rinnalle tarvitaan ketteriä ja joustavia yksityisiä palveluntuottajia.

Ammatillisessa koulutuksessa on huomioitava, että opiskelijoista yli puolet on aikuisia. Koulutuksen lain-säädäntö tulee olla sama kuin nuorilla, mutta opintojen järjestämisessä on nykyistä paremmin varmistettava opintojen yksilöllisyys, aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen sekä joustavat opetusjärjestelyt, jotka mahdollistavat työn, perheen ja opintojen yhteensovittamisen. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tai tutkinnon osien lisäksi parannetaan mahdollisuuksia suorittaa tutkinnon osaa pienempiä opintokokonaisuuksia.

Yrittäjyyskasvatusta on lisättävä sekä lukioissa että ammatillisessa koulutuksessa. Jatkossa yhä useampi, sekä nuori että aikuinen, tulee toimimaan yrittäjänä työuransa jossain vaiheessa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Nuorten lisäksi on tärkeää nostaa osaamistasoa kaikenikäisten kohderyhmissä ja mahdollistaa työn ja korkea-asteen opintojen entistä parempi yhteensovittaminen. On luotava myös korkea-asteelle oppisopimustyyppinen järjestelmä ja vahvistettava aiemmin opitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista, jossa otetaan huomioon monin eri tavoin hankittua osaamista, mm. työssä opittua osaamista. Lisätään korkeakoulutuksen yrittäjyyskoulutustarjontaa ja toteutetaan yrittäjyysohjelmia myös jo toimiville yrittäjille.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Panostukset tieteeseen ja tutkitun tiedon hyödyntämiseen on tuotu selonteossa hyvin esille. TKI-toiminnan yhteys on merkittävintä korkeakoulujen toiminnassa, mutta sillä on roolinsa kaikilla koulutus-asteilla. Pk-yrityksille tiede luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia, toisaalta pk-yritykset voivat antaa osaamistaan koulutusorganisaatioille ja luoda merkittäviä kumppanuuksia ja ekosysteemimäistä toimintaa, jossa kaikki hyötyvät.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön rooli tuodaan selonteossa hyvin esille. Vapaa sivistystyö täydentää jatkuvan oppimisen tarjontaa ja voi parhaimmillaan toimia verkostoyhteistyön koordinoijana.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

On mahdollistettava joustava työuran aikainen opiskelu. Muodollisen koulutusjärjestelmän ja sen toimi-joiden rinnalla on voimakkaammin nostettava esille myös yksityiset osaamispalvelujen tuottajat. On vahvistettava eri toimijoiden yhteistyötä ja ekosysteemimäistä osaamisjärjestelmää. Virallisten tutkintojen ja tutkinnon osien lisäksi osaamisen kehittämisessä tarvitaan ns. pieniä osaamiskokonaisuuksia.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opetus- ja ohjaushenkilöstön koulutusta on kehitettävä vastaamaan muuttuviin tarpeisiin kaikilla koulutusasteilla. Tämä edellyttää mm. yrittäjyysosaamisen vahvistamista opettajien koulutuksessa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille on oltava tarjolla nykyistä enemmän englanninkielisiä tutkintoja ja heidän aiempi osaamisensa on pystyttävä tunnistamaan ja tunnustamaan nykyistä paremmin. Opiskelun ja työn yhteensovittaminen on mahdollistettava ja näin tuettava nopeaa kotoutumista.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Keskeisimmät huomiot ja muutostarpeet koko kokonaisuudesta:

- Vision ja tavoitetilan lisäksi on kuvattava mahdollisimman realistisesti resursointitarpeet sekä rahoitusjärjestelmän haasteet ja muutostarpeet.
- Etä- ja monipaikkatyön aiheuttamia haasteita ja mahdollisuuksia tulee huomioida enemmän. Viimeistään toimenpidesuunnitelmassa on tähän linjattava erilaisia skenaarioita.
- Koulutuksen järjestäjäverkon rakentaminen on käynnistettävä ”puhtaalta pöydältä”.
- Osaavan henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi ja kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi koulutuksen saatavuus on varmistettava eri puolilla maata erilaisilla järjestämismuodoilla ja toteutusta-voilla.
- Yksityiset koulutuspalvelujen tuottajat ja työelämäjärjestöjen toimijat on otettava mukaan toimenpidesuunnitelmien laatimiseen.
- Digitalisaation kehittämisen on oltava itsestäänselvyys kaikilla koulutusasteilla ja koko osaamis-järjestelmässä. Tämän varmistamiseksi kehittämistyöhön on panostettava jo nyt.
- Yrittäjänä toimiminen lisääntyy. Siksi yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyysosaamista on lisättävä kaikilla koulutusasteilla. Myös jo toimiville yrittäjille on turvattava joustavia jatkuvan oppimisen palveluita.
- Opettajankoulutusta on kehitettävä vastaamaan muuttuvia tarpeita.
- Kestävän kasvun osaamista on vahvistettava kaikilla koulutusasteilla ja yrityksissä. Vastuullisuutta tarvitaan ilmastonmuutoksen torjumisessa, mutta kestävän kehityksen ja kasvun osaaminen luo myös uudenlaista liiketoimintaa.
- Globalisaation merkitys kasvaa. Kansainvälisyysosaamista on lisättävä kaikilla koulutusasteilla.

Kunnioitavasti

Suomen Yrittäjät

Mika Kuismanen
pääekonomisti

Marja Vartiainen
koulutusasioiden asiantuntija

Vartiainen Marja
Suomen Yrittäjät

Kallio Kristiina
Suomen Yrittäjät